UIT-EN TERUGREIS NAAR
JAVA, SUMATRA EN ANDERE NE-
DERLANSCHE OOST-INDISCHE
BEZITTINGEN.

XXI:-
177

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

XXI :-
177

PERPUSTAKAAN NASIONAL R.I.
Tanggal : 29-7-2010
Nomor Induk : 10783/P4-NuScum/10
BIB - ID : 4282460
ITEM - ID : 21212430
Asal : Museum Pusat

292.000

UIT- EN

JAVA, SUMATRA EN AN

OOST-INDISCHE

Moeders, Vaders, Geliefden
uwen kring of uwe zijde
verwijderden grond den
fortuin in te oogsten, u kan
zijn, waar en hoe zij zich
duizend wenschen zaagt gij
wenschen wilt gij hen
slechts op de kiel, prijs
gevaren eener bedriegelijke
die zoo ver van het Vaderland
den naam van Europa niet
een verhaal aan, met de
dier wenschen te bevredigen
telijk genis uwer lievelingen
troost schenken, zoo
pogingen niet ten

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

UIT- EN TERUGREIS

NAAR

JAVA, SUMATRA EN ANDERE NEDERLANDSCHE

OOST-INDISCHE BEZITTINGEN.

Moeders, Vaders, Geliefden, en gij allen, die dierbaren uwen kring of uwe zijde hebt zien verlaten, om op ver verwijderden grond den lauwer der eer of de kroon der fortuin in te oogsten, u kan, u mag het niet onverschillig zijn, waar en hoe zij zich bevinden; ja wat meer is, met duizend wenschen zaagt gij hen van u gaan, met duizend wenschen wilt gij hen in uwe verbeelding volgen, niet slechts op de kiel, prijs gegeven aan al de stormen en gevaren eener bedriegelijke zee, maar ook op den bodem die zoo ver van het Vaderland is, in een werelddeel, dat den naam van Europa niet draagt. Daarom bieden wij u een verhaal aan, met de hoop, door hetzelve een gedeelte dier wenschen te bevredigen; en mogt het u bij het smartelijk gemis uwer lievelingen, slechts één uur van zoeten troost schenken, zoo hebt ge redenen om voor onze beste pogingen niet ten eenen male onerkentelijk te zijn.

DE REEDE VAN HELLEVOETSLUIS

EN

MIJNE REISGENOOTEN.

Met zijne geweldige grootte lag de statige driemaster van Speijk op de reede van Hellevoetsluis bewegeloos voor anker. Hij ketende de blikken van den nieuweling der zee, wien de hooge masten een voorgevoel gaven van de stormen die op hem woeden zouden, terwijl zijn kloeke bouw en koperen romp hem een denkbeeld inboezemden van de magt en sterkte eens elements, waarop hij zich maanden lang wagen ging. Vele bezigheden en de wind, welke den kapitein het uitloopen verboden, schonken mij gelegenheid met het voor mij geheel vreemde zeemansleven bekend te worden.

De matrozen in hunne roode hemden, met hunne ronde, breedgerande hoeden, zwierden jubelend met knikkende kniën en plompe schreden over de straten van Helvoet, waar zij niets beters te doen hadden, dan in ligtzinnigheid het sedert maanden zoo zuur gewonnen geld te verkwisten. Verheugd hoorde ik den luiden koorzang bij het hijschen der zeilen en het ligten van het anker, en zag de regelmatige werkzaamheid der rustige zeelieden en de strenge gehoorzaamheid der manschappen op het oorlogschip.

Den vijftienden Augustus werden wij ingescheept, maar bleven nog eenige dagen op de reede liggen. Van de in onze nabijheid zijnde schepen boeide de stoomboot Curaçao bijzonder mijne blikken, daar zij slechts een geweerschot van ons verwijderd lag. — Toen de kapitein *Rietvelt*, die het tijdelijk bevel over het schip had, ons bezocht en uitnoodigde met hem aan boord te gaan, namen wij die uitnoodiging des te gretiger aan, voor zooveel wij allen met de inrigting van het schip nader kennis wenschten te maken. Op het dek der stoomboot lagen zestien kanonnen, en in het midden stond een zestigponder, welke naar alle

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

zijden konde gerigt worden en bestemd was, om uit zijn' verderfademenden muil zware bommen te werpen. De kajuiten van den kommandant en der officieren waren netjes en met comfort ingerigt, terwijl orde en zindelijkheid ons alles goeds beloofden. De bevelhebber bragt ons lustig toe, terwijl een kadet gereed stond, de leêge glazen te vullen. Met het trouwhartigst gelaat van de wereld en met taal, die in het salet van dames niet te huis behoort, verzekerde ons de kapitein van zijne vriendschap, terwijl de manschap zich intusschen met trommel- en klarinetmuzijk, met dans en gezang op het verdek onledig hield. Bij het afscheid werden wij door een' zesponder begroet. Hier zag ik voor de eerste maal het verschijnsel der vonkelende baren, welke bij de beweging van het roer een' phosphorischen glans verspreidden. De regts voor ons liggende driemaster Vasco de Gama, zoo mede het fraai gebouwde fregat de Broedertrouw uit Dordrecht vertrok en insgelijks naar Batavia en gingen een' dag vóór ons onder zeil.

Zoo lang wij op de reede lagen, hadden wij versch vleesch, versch brood en versche groenten. Het drinkwater was uit de Maas geschept en smaakte vrij goed.

Onze van Speijk was een koopvaardijfregat van een aanzienlijk reeder uit Rotterdam. — Van buiten was het zwart met een breed en wit garneersel; op den voorsteven zag men het beeld van den doorluchtigen held met de pistool in de hand, als op den oogenblik toen hij gelijk een andere *Claessen* in de lucht vloog; de achtersteven prijkte met sierlijk loofwerk, twee sterren en het gouden opschrift: *J. C. J. van Speijk.* Op het ruime verdek lagen zes kanonnen, en alles was reeds groen uitgeslagen. De masten waren duizelend hoog en schemerwit; het tusschendek miste de noodige ruimte niet, en voor slaap- en eetzaal was alles niet minder naar behooren ingerigt. — De groote kajuiten waren geheel met mahonyhout bekleed, aan den wand konden de deuren worden teruggeschoven, en deze voerden in de nette, azuurkleurige passagierskajuit. Een spiegel, eene Moorsche kanapé, Moorsche ma-

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

honyhouten stoelen en het rozenroode gordijn aan den achtersteven waren de meubelen van de groote kajuit.

Den zeventienden Augustus kwam er een gunstiger wind op; de kapitein bragt zijne vrouw aan den wal en bepaalde zijne afreize tegen den volgenden dag. De timmerman maakte het mobile huisraad nagelvast en de matrozen bragten de zeilen in orde.

Aan boord bevonden zich honderd vier en twintig menschen, onder welke negenennegentig soldaten, — zijnde er een gedeserteerd, — twee vrouwen en een tienjarige knaap, die tot het transport behoorden. — De soldaten huisvestten in het ruim en sliepen in hangmatten; ieder van ons officieren had eene eigene kajuit, waarin hij gemakkelijk zijne ekwipaadje kon bergen. Wij maakten het volgende klaverblad van vijven uit:

De tweede luitenant, als kommandant van het transport, is een blond man van drie en dertig jaren met een' roskleurigen baard, van middelmatige grootte, blaauwe oogen, een' Romeinschen neus en een open gelaat. Zijn karakter spiegelt zich in zijne heldere oogen, en ofschoon hij bij het spel een weinig geïnteresseerd is en driftig wordt, wanneer de fortuin hem den rug keert, zoo is hij toch de beste ziel van de wereld. Hij bezit een onnavolgbaar talent om de allerliefste anekdoten op te dissen, die den toehoorder dikwijls aangenaam bezig houden. Bij mijne afreize van Sumatra was hij kapitein.

De twintigjarige 2e luitenant heeft witte tanden, een' kleinen mond, dien hij door een zorgvuldig geschoren baard nog kleiner poogt te maken, terwijl zijne bakkebaarden zoo goed gecultiveerd zijn als een druivenwijngaard, naar den oud-Gallischen smaak: aan zijn toilet besteedt hij twee tot drie uren tijds, veel eau de cologne en haarzwartsel; en het is een genie, op wien ten volle is toe te passen: de omnibus aliquid, de toto nihil. — Spreekt hij met gemeenen, dan trekt hij het hoofd in den nek en schiet doorborende blikken; met lieden van zijn' stand, dan ziet hij hen aan, met de hoogst opmerkzame beweging aan den

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

e gordijn aan den
le groote kajuit.
een gunstiger wind
an den wal en be-
en dag. De timmer-
vast en de matrozen

ier en twintig men-
soldaten, — zijnde
n en een tienjarige
— De soldaten huis-
atten; ieder van ons
rin hij gemakkelijk
akten het volgende

t van het transport,
jaren met een' ros-
tte, blaauwe oogen,
elaat. Zijn karakter
en ofschoon hij bij
s en driftig wordt,
, zoo is hij toch de
onnavolgbaar talent
ssen, die den toe-
iden. Bij mijne af-

witte tanden, een'
rgvuldig geschoren
vijl zijne bakkebaar-
druivenwijngaard,
n toilet besteedt hij
ne en haarzwartsel;
le is toe te passen:
. — Spreekt hij met
den nek en schiet
zijn' stand, dan ziet
e beweging aan den

mond, en bij iedere komma, die er zou hebben moeten staan, wanneer de sprekende het geschreven hadde, knikt hij hem zijn' volkomen bijval toe. — Hij verzuimt niet, zijne eigen deugden te bewierooken. Over de politiek heeft hij duistere denkbeelden, en het is gevaarlijk, in zijn bijzijn gevoelens te uiten, die door de regtbank der staatkundige Inquisitie verketterd worden. — Overigens heeft hij een goed hart.

Een ander 2e luitenant is drie en twintig jaren oud, slank van gestalte en middelmatig van grootte; hij heeft groote blaauwe oogen, een' langen, gebogen neus, een' scherp geteekenden, eenigzins opgetrokken mond. Hij beijvert zich steeds een groot wijze te schijnen, en vergeet niet, zijne eigene snorren belagchelijk te maken. In zijne vertellingen is hij eenigzins wijdloopig, houdt zich gaarne met de pen bezig en heeft als liefhebber van de poëzij reeds honderdmaal de gunst der muzen over zich afgesmeekt. Hoffelijk, opgeruimd, gastvrij en voorkomend is hij een goed reisgenoot: bij mijne afreize was hij adjudant bij den Gouverneur van Sumatra.

Nog hebben wij een eenentwintigjarigen baron, van kleinen, tengeren ligchaamsbouw, met een fijn, wit vel, blaauwe oogen en blonde haren. — Zijne hoogadellijke afkomst legt hij daardoor aan den dag, dat hij, aan tafel fluit en in zich zelven alles naif vindt, wat men bij burgerlieden voor grof zou uitkrijten. — Doch tot zijne eer zij gezegd, dat hij zich op zijn' aangeborenen adel niets het minst laat voorstaan. Hij zingt goed, declameert niet slecht, is zeer ontgloeit voor het Pathos en geen aanbidder van *Mahomet*.

De zesenveertigjarige scheepskapitein heeft van zijn twaalfde jaar af op zee gekruist, weinig gelezen en eene anti-pathie tegen alles wat vreemd is. Hij schat de wereld naar den maatstaf van zijn rijk. Het ijs van de Noordpool en de gloeijende zonnestralen van het morgenland hebben invloed op hem gehad. Hij is zoo eerlijk als slechts een scheepskapitein wezen kan, en hij haat de Franschen uit zijns

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

harten grond. In een' scheepskapitein had ik mij steeds den almagtigen despoot, den heer over leven en dood zijner onderhoorigen, voorgesteld, en derhalve zweefde mij ook het beeld van een indrukwekkend uiterlijk voor oogen. Onze kapitein stelde die gedachten nogtans te leur. Hij heeft een goedhartig hollandsch gezigt, dat slechts nu en dan door de zamentrekking zijner zware wenkbraauwen echt op zijn zeemans verdonkerd wordt.

De eerste stuurman is iemand van kleine gestalte, met een donkerbruin gelaat en zwart gekroesd haar, terwijl hij, zoowel als de tweede stuurman en de bootsman, dáárop mag bogen, dat het hun noch aan kracht noch aan behendigheid faalt, terwijl de gestalte van den laatsten ons wel eenigzins aan *Herkules* denken doet.

De matrozen zijn Hollanders, Duitschers, Denen, en Zweden. De jongens van goede familie, en zij getroosten zich als leerlingen, den zwaarsten en geringsten arbeid, terwijl zij allen flink en opgeruimd de woorden schijnen te beseffen:

« Eert den Koning en uw land! »

De manschappen zijn Nederlanders, Duitschers, Polen en Belgen. Men vindt brave soldaten onder hen, spraakzame wervers, partijlooze partijgangers, en eenigen schijnen een *fac totum* te zijn: want ze vervaardigen alles wat men noodig en niet noodig heeft.

DE AFREIS EN DE STORM.

Toen in den vroegen morgenstond de alarm der matrozen en het woelige scheepsleven mij uit den slaap wekten, was het de achttiende Augustus. Ik ijlde naar het dek. Helvoetsluis was verdwenen. De matrozen deden hun werk onder een vrolijk koorgezang. Al de zeilen waren bijgezet; de wind blies frisch en het ging met snelheid voor-

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

waarts; de Maas werd al breeder en breeder en de branding aan den oever al zigtbaarder. — Te zeven ure bevonden wij ons in volle zee. De loods verliet ons; de Hollandsche kusten deinsden meer en meer terug, en ten laatste waren ook de duinen aan onze blikken onttrokken.

Het schip begon te wiegelen en de ongewone beweging veroorzaakte mij een' ligten aanval van zeeziekte, die echter weder spoedig verdween, daar het weder te verrukkend schoon was, om een' onaangenamen indruk van langen duur te doen zijn. De wind vormde scherpe hoeken in de donkergroene baren, die met heur wit schuim tegen hem insloegen en als donkere glazen blonken. Eenige meeuwen vlogen er krijschend over heen. Tusschen dat smaragdgroen van den oceaan en het ultra-marijn des Hemels schitterde een helder licht. Ik verliet Europa, de wieg mijner kindschheid, met een ruimer hart dan ik mij voorgesteld had; verheugd streefde ik mijn nieuw doel te gemoet en, door de vrolijkheid mijner medgezellen opgewekt, verscheen mij de toekomst in het rooskleurige licht van den dageraad.

Twee dagen bevonden wij ons in zee en alle deelneming was op den voor ons nieuwen indruk gerigt, welken het element zoo ruimschoots aanbood. Des avonds van den tweeden dag werd onze vergenoegde gemoedsstemming door den moedwil eeniger onruststokers beneveld. Een soldaat was, wegens een' beganen misstap, aan den mast gebonden geworden. — Zonder verlof kroop hij met zijne ketenen door de scheepsruimte. Door een korporaal werd hij nu vaster gesloten en zijne straf verdubbeld, waarover de soldaten luide begonnen te morren: dreigend rotteden zij te zamen. Eenigen traden te voorschijn en verlangden de vrijlating van hunnen makker. «Wij zijn vrijwilligers!» riepen zij, «en laten ons niet als slaven behandelen.» Maar die zelfde grootsprekers waren baardelooze helden, afkomstig van de strafdivisie, en gedegradeerde ridders, wier gedrag van vroegere dagen hun alles behalve regt gaf om thans als volksverdedigers op te treden. — Er werd krijgsraad gehouden en besloten om het eenmaal aangevangene

door te zetten, en zich door geene ontijdige zachtzinnigheid aan grooter' aanval bloot te stellen. — In stilte wapenden wij ons: want de Kapiteien deelde korte, scherpe degens onder ons uit, en met kloeken zin wachtten wij de dingen af, die er komen zouden. De manschappen hielden zich echter stil, en de rust werd verder door niets verstoord.

Den een en twintigsten Augustus stak er storm op. De baren dansten als in een' chaos rondom het schip, en de wind zweepte ze tot stof. — Hoog sloegen de golven over het dek tusschen de manschappen, die zich aan den spiegel hielden vastgeklemd. — Wee dengenen, die zich niet aldus vasthield: bruisende watermassa's sloegen hem met geweld op het dek neder of sleurden hem tegen het geschut aan. Dan klonk er een ruw gelach, en hoe woester het weder werd, des te uitgelatener waren de soldaten. De masten kraakten; het schip sprong nu als een schichtig ros naar de hoogte, dan weder zonk het snel in de diepte en werd links en regts geslingerd. — Het was onmogelijk om te staan of te zitten, en er was iets erbarmelijks in, wanneer men zich nederlegde. Duizeling en ongesteldheid grepen mij aan; het was een treurige toestand, en de aanblik der zee begon mij geweldig tegen te staan. — Van al wat spijs was deed alleen de reuk mij een onaangenaam gevoel ondervinden, zoodat ik acht dagen lang zonder eten of drinken bleef; in het binnenste van het vaartuig kon ik het onmogelijk uithouden, zoodat ik bestendig op dek was. Troosteloos staarde ik daar in de hoog steigerende golven, en de gedachte aan den dood omzweefde mij. Nog nooit heb ik zulk een duidelijk denkbeeld gehad van het vergankelijke aller aardsche dingen: het alvermogend element knaagde wel aan ijzer en koper, waarom zou het dan ook zijn' invloed niet doen gelden aan het levend organiek gestel, dat niet eens, volgens de wetten der scheikunde is zamengesteld? Ik gevoelde allerlevendigst, welk een onbeduidend stofdeeltje de mensch in het onbegrensd heelal is, en wanneer men bij een' storm aan de wijze van begraven op zee denken gaat, is die gedachte geenszins geschikt om

eene droevige stemming op te vrolijken. De doode wordt op het dek gebragt, in een stuk zeildoek genaaid, op eene plank gebonden, en met een' steen of een paar kogels aan de voeten eenige uren na zijn' dood in de bodemlooze diepte nedergelaten. — Wie gevoelt bij de bespiegeling, dat de Oceaan met eene begravenis vaak nog minder omstandigheden maakt dan die reuzen-polijp, welke tien fransche schepen verbrijzelde, vaartuig en menschen in den donkerzwarten afgrond slingerde, wie gevoelt niet de woorden van *Schiller:*

— — — Hij zij verheugd,
Die daar ademt en leeft in het rooskleurig licht:
Daaronder toch heerschen slechts monsters en schrik.

Daar ik op mijne legerstede geene rust vond, bleef ik op den jaardag van onzen Koning, in weerwil van het onstuimige weder, den ganschen nacht op het dek. In een' mantel gewikkeld lag ik daar uitgestrekt neder en staarde op de verschrikkelijke gestalten, welke door de wolken aan den hemel gevormd werden. — Ik zag er draken, beeren en reuzen; slechts hier en daar schemerde eene ster aan het duistere gewelf.

DE NOORD-ATLANTISCHE OCEAAN.

In acht dagen passeerden wij het Kanaal en bevonden ons den zeven en twintigsten Augustus op de Spaansche zee. — Ik zag mij teleurgesteld in mijne voorstelling van dit zuidelijker gedeelte: want de lucht was noch zoo warm, noch de Hemel zoo zuiver, als ik vroeger gedacht had. — De laatste was met wolken bezet en had een alledaagsch voorkomen. Wij legden veel koers af in den halven storm, waarop de zeeman het meest verzot is; dewijl hij, wanneer de windstreek gunstig is, met dezen het snelst voorwaarts komt. — Doet er zich volkomen windstilte op,

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

dan is het wiegelen van het vaartuig veel lastiger dan bij een matig briesje. Wij vervolgden met eene frissche koelte den koers zuidwest, en op den avond van den negen en twintigsten, te zes ure, zeilde ons een Zweedsche driemaster voorbij.

Wij kregen stiller en warmer weder; de lucht werd zachter, en het gewelf des hemels tegen den avond veel prachtiger. Den halven nacht bleef ik op het dek. Even als een van zijn' troon gebonsd Monarch dook de zon in de verre westerkimmen onder, met stillen glans steeg de zilveren nachtbodesse aan den oosterhemel te voorschijn. — Toen de maan zich plegtstatig in de baren spiegelde en de sterren met een' bleeken tint schemerden, verhief zich mijn geest boven het mij omringend tooneel en dacht ik aan vergankelijkheid en aan toekomst. — Slechts het ruischen der zee, welke vurig glanzend tegen de kiel brak, en het harmonisch gezang der soldaten verstoorde de nachtelijke stilte. Van tijd tot tijd vertoonden reusachtige visschen hunne donkerzwarte ruggen op den spiegel van den Oceaan.

Den zesden September werden wij door den passaatwind verrast, en nu ging het met snelheid voorwaarts. Een' dag later troffen wij de Diana van Amsterdam aan, welke insgelijks koers zette naar Batavia. Haar kapitein had daags te voren de Broedertrouw en Vasco de Gama gezien. Den tienden September werden wij door de toenemende warmte gewaar, dat wij ons onder de heete luchtstreek bevonden. Het weder was somber maar heet. Vliegende visschen verhieven zich met talrijke scharen uit de zee, en des anderen daags zagen wij de Kaap-Verdische eilanden. Steile en glooijende bergen, wier voet door de branding bespoeld werd, hieven de kale toppen uit het water, en eenige vogels krijschten in de rigting van het land, dat door den naderenden nacht aan ons oog werd onttrokken.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

TIJDVERDRIJF AAN BOORD.

Bij windstilte noodigde ons de zwoele hitte om den ganschen dag door in de kajuit te blijven, of onder de tenten op het dek den slaap te zoeken, welken wij op onze legerstede niet vinden konden. Eerst wanneer de avond kwam, vingen wij aan te leven. Dan begaven wij ons zoo ligt mogelijk gekleed op het dek, om de koele zeelucht in te ademen. Door den walm der keurige sigaren omgeven, kortten wij met onderhoudende gesprekken den avond, en steeds gaf het dierbare Vaderland ons daartoe eene onuitputtelijke stof. Wij verhaalden elkander onze vroegere lotgevallen en plaatsten ons in den geest van het verledene terug. — Zulke oogenblikken naar derzelver wezentlijke waarde af te meten is den reiziger onmogelijk; wij bleven dezelve tot middernacht rekken, eensdeels om het aangename, anderdeels omdat wij niet in staat waren, vroeger ter ruste te gaan: want onze ligchamen hadden veel overeenkomst met dampende vulkanen. — De oogleden moesten al zeer zwaar worden, om op het enge bed de gewenschte rust te vinden.

Nog verschaften ons een eenige jagers uit het korps van *Cleerens* afkomstig aangename avonden. Deze van goede familiën afkomstige jonge lieden hadden eene verbeeldingskracht, welke men onder den eenvoudigen groenen rok niet zoude vermoed hebben. — Van tijd tot tijd begaven zij zich des avonds te zeven ure aan den grooten mast en vergastten alsdan de equipaadje op quartetten, die zij allervoortreffelijst zongen. — Alles wat dan aan boord ademde, was gansch gehoor. Alleen het geraas der kettingen aan het stuurrad, de donkere met vuurstippen doorzaaide zee, en de diep schitterende hemel was alles wat wij behalve het gezang der jagers in het ruim der schepping dan waarnamen, terwijl het eene zoowel als het andere, vreemdsoortige doch geene onbehagelijke indrukken aan onze ziel gaf.

Des morgen namen wij gewoonlijk een bad; de daarop volgende verkwikking duurde echter niet lang, — en te

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

naauwer nood konden wij den dorst stillen. — Halve nachten lieten wij den wijn bij stroomen vloeijen; maar wijn, bier en thee boden mij luttel lafenis aan. — Het water smaakte naar het vat. Wat zoude ik niet gaarne voor een' dronk helder bronwater menigmaal de dubbele waarde eener flesch port-à-port betaald hebben!

Vreugde is de alvermogende drijfveder van alles. Zij is het doel van alle levende schepsels; en wie haar vijandig te gemoet treedt, zondigt tegen de natuurwetten en verloochent de bestemming hem aangewezen door den Schepper van alle dingen. Met zigtbare vreugde stamelt het jeugdige kind de eerste klanken; vrolijk rept de vogel zijne vlerken, dartelt het vischje in den stroom, en gonst het vliegje door de lucht; — vreugde heerscht in het murmelen des waters, de gansche schepping roept ons toe:

Vreugd is aan den worm geschonken,
En de Cherub staat voor God.

Ook wij zochten vreugde; en ons tijdverdrijf, hoe eenvormig ook, was nogtans afwisselend. — Niet zelden spreidden eenige der heeren hunnen smaak voor de fraaije letteren, op het verdek ten toon. — De eene ging den anderen voor, en de onhandigste moest, tot boete, eenige flesschen wijn betalen, die dan des avonds bij het kaart of damspel den hals braken. — Behalve tabak en wijn had men aan de soldaten verschillende voorwerpen om te spelen uitgedeeld, en wel op eigen kosten, van Gouvernements wege. — Gewoonlijk schaarden zij zich in groepen op het dek, speelden kaart, domino, lotto of oefenden zich in den koorzang van Vaderlandsche liederen. — Menigmaal ook hielden zij maskerade en zagen er dan allerkomiekst uit, of zij vertoonden tooneelstukken en deden ons dan schateren van lagchen. Gemeenlijk kwam dan dit eene en andere ons of den kapitein op eenige flesschen jenever te staan.

De tafelvreugd viel ons elke vier en twintig uren tweemaal ten deel; doch met meer genoegen dan des morgens maakten wij er des middags gebruik van. Het, ons des

avonds voorgezette, scheepsbeschuit met kaas liet ik den meesten tijd onaangeroerd: want het was zoo hard, dat men gevaar liep er de tanden stomp op te bijten. — Het ontbijt bestond, bij afwisseling, uit gort met siroop, uit rookvleesch, worst, haring, pekelvleesch, zalm, verscheidene soorten van kaas, met boter en beschuit. Daarbij dronk men eenige kopjes thee zonder suiker.

Des middags was de tafel altijd goed bezet en voor iederen dag van de week geregeld. — Op werkdagen waren het erwten, boonen, zuurkool, aardappels, ingelegde agurkjes, Spaansche peper, gekookte rijst, ingemaakt rund- en varkensvleesch, en op het nageregt boter, kaas en beschuit.

Des zondags hadden wij hoendersoep, savoijekool, ingelegde andijvie, aardappelen, gebradene eenden en ganzen, koek en pudding, welke laatste echter nooit een meesterstuk van kookkunst was en met botersaus, suiker of siroop gegeten werd. — Als een lekkernijtje stelden de heeren bijzonderen prijs op uije, dien zij, in weerwil van mijn' tegenzin, met de meeste graagte gebruikten. — Ook kon men des morgens eene kop koffij en te twaalf ure een glas bitter erlangen, en des avonds te zes ure bood men thee aan, waarin de melk druppelsgewijze geschonken werd, aangezien er slechts eene koe aan boord was, die een' schralen voorraad van zuivel schonk. — Van tijd tot tijd slagtte men een varken, en dan was er aan soep, versche worst en versch spek geen gebrek. Te negen ure ontbeten wij, te twaalf ure aten de manschappen, en des middags te drie ure hielden wij ons middagmaal.

DE LINIE.

Eene aanhoudende windstilte vertraagde onze vaart en deed ons de hitte der verzengende luchtstreek op eene lastige wijze gevoelen. — Ongeduldig verlangden wij naar

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

den oogenblik, dat wij een' goeden passaat bekomen en de linie passeren mogten. Ook was de kapitein gewoon, het liniefeest niet te laten vieren, dat hem grootelijks tot eere verstrekt, dewijl dit oude misbruik den passagier niet zelden hoogt lastig en onaangenaam valt.

In die dagen zagen wij eene tallooze menigte glimwormen. Zij hadden eene vleeschkleur, waren blaauw en rood geaderd, ook verweloos doorschijnend en zwommen als uitgespannen zeilen op de oppervlakte der zee. — Het is iets merkwaardigs, dat deze diertjes zich steeds naar den wind draaijen, zoodat de zeelieden hen ook gewoonlijk Portugesche zeilers noemen. — Des zondags, op den vierden October, onthaalde ons de kapitein op Rhijnwijn en Seltzerwater. Wij vermoedden dat deze zoo zelden plaats vindende liberaliteit eene reden moest hebben, en zoo was het ook. — In den nacht van den derden op den vierden October waren wij de linie gepasseerd, ofschoon de kapitein dit nog steeds voor ons verborgen hield. Het weder was onder deze hemelstreek niet warmer, dan midden in den zomer bij ons. Een frissche passaatwind matigde de hitte. Bij goed weder heeft het leven op zee vele bekoorlijke zijden, de eene dag gelijkt naar den anderen; zorgeloos vervliegen de weken en men telt bij maanden af, welke ons nader tot het doel voeren. De stormen worden ligtelijk vergeten, en men gevoelt zich zoo zeker alsof het leven door eene assurantie ware gewaarborgd.

DE ZUID-ATLANTISCHE ZEE

EN

DE ZUIDZEE.

Nadat wij den vijfden October het naar Batavia zeilende schip de Prinses Marianne, van den heer *Hoboken*, ge-

zien en ook aan boord eene familie gesproken hadden, kwamen wij in den Zuid-Atlantischen Oceaan. — De ervaring, dat van uit de Zuidpool de koude zich verder tegen de linie uitstrekt dan uit de Noordpool, werd ook door ons gemaakt: want reeds onder de heete luchtstreek hadden wij niet zelden snijdend koude winden. — Met een' goeden passaat stuurden wij Zuidwest naar de hoogten van Braziliën, doch bij Trinidad veranderden wij van koers en stuurden Zuidoost. — Het was heerlijk weder: een blaauwer hemel welfde zich over de blaauwe met hagelwit schuim doorkronkelde zee, en een prachtig avondrood kleurde bij zonneondergang den westelijken gezigteinder. Wij vorderden spoediger op het zuidelijk dan op het noordelijk halfrond, en hoe meer wij de Kaap de Goede Hoop naderden, des te onvriendelijker werd het weder. Een duister licht zweefde tusschen den donkeren Oceaan en den bewolkten hemel, de lucht was vochtig, koud en guur; nog slechts weinige dagen te voren konden wij geen deksel verdragen, en thans konden wij best dubbele dekens op onze legerstede velen. Dit contrast was te grooter, naardien juist op die hoogte de zomer begon; de zee ging hoog, en slechts op enkele dagen hadden wij beter weder en eene zachtere lucht. Vaak stuit de zeeman in deze oorden op ijsbergen, die van den Zuidpoolkant naar zee afdrijven. Walvisschen en walvischvangers werden in menigte door ons gezien, terwijl wij ook nu en dan die groote vogels ontmoetten, welke, met uitgespreide vleugels, veertien voet meten en Albatros of Diomedia genoemd worden.

Een Fransche driemaster en eene Engelsche brik hielden langen tijd gelijken koers met ons. De Engelschman, die ons echter op den duur niet op zijde kon blijven, zocht zijn schip te dwingen; maar zijne zeilen scheurden en hij moest achterblijven. — Het verblijf op het dek was onvriendelijk, — een kille regen drong op ons ligchaam door; de vensterluiken in de groote kajuit waren gesloten, dewijl de hooge zee er insloeg. Den' vierden November zeilden wij de Kaap de Goede Hoop op 39° zuiderbreedte voorbij.

Walvisschen bliezen dikwijls waterstralen hoog boven het schip uit, en dikwijls kwamen zij zoo nabij, dat wij de monster-kolossen naauwkeurig konden gadeslaan. — Hun kop is niet ongelijk aan een' moschheuvel, en hun ligchaam, soms ter lengte van vijftig voeten, is een levende vetklomp. Slechts zelden werden wij door een' schoonen warmen dag verkwikt; maar het weder was echter zeer goed, en met de snelheid van een' storm vlogen wij ons doel te gemoet. — Den zeventienden November was het schouwburg aan boord, en het opgevoerde stuk was een drama uit de riddertijden; de manschappen speelden, als acteurs, boven onze verwachting. Een Leidsch student had de rol van beschermer der onschuld, een Pruis uit de Rhijnprovinciën die van Landgraaf, en mijn oppasser speelde als eene prima donna met veel waarheid en gevoel; aan het slot van het stuk verraste het gansche koor de aanschouwers met onzen eenstemmigen Vaderlandschen zang, en het:

Wien Neêrlandsch bloed door d'adren vloeit,

weêrgalmde heinde en ver over het vlak van den trotschen Oceaan. Gedurende de opvoering van het drama vergaten wij, dat wij ons vele duizenden mijlen van het oord bevonden waar men het vervaardigd had, en wij genoten in het hart der Zuidzee een paar genoegelijke uren. Acht flesschen echte Schiedammer was de belooning der acteurs, en dit geschenk spoorde hen met hart en ziel tot nieuwen triomf aan.

SINT PAUL.

Den achttienden November doorstonden wij een' hevigen storm, — doch op den zeven en twintigsten erlangden wij voor den nood, waarin wij verkeerd hadden, ruimschoots vergoeding: want des morgens te vier ure kwam

alen hoog boven het
oo nabij, dat wij de
n gadeslaan. — Hun
vel, en hun ligchaam,
een levende vetklomp.
choonen warmen dag
er zeer goed, en met
ons doel te gemoet. —
houwburg aan boord,
ama uit de riddertij-
acteurs, boven onze
de rol van beschер-
e Rhijnprovinciën die
eelde als eene prima
aan het slot van het
nschouwers met onzen
en het:

adren vloeit.

vlak van den trotschen
n het drama vergaten
len van het oord be-
ad, en wij genoten in
noegelijke uren. Acht
belooning der acteurs,
rt en ziel tot nieuwen

onden wij een' hevigen
twintigsten erlangden
rkeerd hadden, ruim-
ens te vier ure kwam

de Kapitein voor mijn bed, met drift en onstuimigheid uitroe pende: «hoezee, land! vlak voor ons uit, land!» — Ik ging, neen ik ijlde, ik stormde naar boven en zag in de ochtend-schemering de zwarte rotsklippen van St. Paul. Het gan-sche eiland is eene naakte, steile, slechts met mos en schrale planten hier en daar bedekte rots, die van rondom uit eene bodemlooze diepte opstijgt. — Een vlakke oever is er niet te vinden, en eene warme bron springt uit de rots. Er woei een sterke wind, en onze wensch om over de klippen heen te klauteren bleef onvervuld; slechts de eerste stuurman met vier matrozen begaf zich ter visch-vangst. — In een uur tijds hadden zij vier en twintig groote, zware visschen gevangen, en ik moet bekennen, dat der-zelver vleesch mij uitmuntend smaakte. Wel zagen wij het eiland Amsterdam niet, maar wij legden op dezen dag nog eene tamelijk goede streek af.

JAVA.

o, Wonderschoon is de aard' van de Almagt!
'k Ben trotsch daarop een mensch te zijn.

Nu verdween weêr de gure lucht, en in de maand De-cember, waarop men in Europa, zoo gaarne den koeste-renden haard zoekt, hadden wij hier den heetsten dag. — Met een' goeden Zuidoostpassaat doorliepen wij snel den Oost-Indischen oceaan, en op den negentienden van Win-termaand des morgens te negen ure zagen wij de kusten van Sumatra.

Schrijlings was ik op den boegspriet van de Van Speijk gezeten, terwijl de brekende baren onder mij bruisten, toen wij de Sunda-straat binnenliepen en ik met nieuws-gierige blikken het in de verte opstijgende land van Su-matra en Java, als ware het, met mijne blikken verslond. In de verwachting van den indruk, welken de eerste aan-blik van het land op het volk moet te weeg brengen,

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

vond ik mij in zoo ver bedrogen, dat het zich daarmede schier op geenerlei wijze toedraagt, als wij het in de boeken beschreven vinden. — Er was geen luid gejuich, geen weêrgalmend gejubel; stil en stom hing ieders oog aan het, de wolken doorborend, gebergte van Sumatra. De zee verloor haren diep blaauwen tint en versmolt in een olijfgroen, hoe meer wij de straat inliepen; de hemel welfde zich met een indigo-blaauw over ons hoofd en verborg het gebergte, om welks midden melkwitte wolken zweefden. De heerlijkste plantengroei, welke zich onafmeetbaar voor ons oog uitspreidde, werd door het schuim der branding besproeid, en het grootste gedeelte van den dag was ik in dit bekoorlijk schouwspel verzonken. Nog denzelfden avond ankerden wij aan de kust van Anjer, daar de vele eilanden de nachtelijke vaart onzeker doen zijn. Vol verwachting zochten wij rust in de armen van den God der droomen.

Eene vreugde van verbazing maakte zich van ons meester, toen wij den volgenden morgen, zoo ver als onze oogen zich uitstrekten, door een kokoswoud omringd waren. Den palmboom, dat heerlijkste voortbrengsel onder de warme luchtstreken, in zulk eene talrijke menigte voor ons te zien, — schonk ons een onwaardeerbaar genot. Luchtig gekleede Maleijers kwamen aanstonds in hunne kano's bij ons aan boord en bragten ananassen, pisangs, kokosnoten, apen, papegaaijen en andere Oost-Indische voortbrengselen, die zij tegen Europeesch geld trachtten te verruilen. Wij begaven ons met den Kapitein aan land, om den Assistent-resident van Anjer een bezoek te geven. Aan alle kanten werd de oever door koraalriffen omringd, zoodat wij eene geruime poos naar een geschikt landingspunt moesten uitzien; de matrozen droegen ons vervolgens op hunnen rug aan land, en eene uitroeping van dankbaarheid was het eerste wat op dien vreemden bodem van mijne lippen klonk.

Bij iedere schrede voorwaarts werd mijn oog op nieuwe tooneelen vergast. Wel zag ik geene tijgers, slangen en

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

krokodillen, maar een' zoodanigen rijkdom van de heerlijkste planten als geene Flora ooit bij ons heeft ten toon gespreid. Paarden, schapen, runders, katten, honden en hoenders zag ik insgelijks, en ik was als ware het ontevreden, dat deze er eveneens uitzagen als bij ons: — ik had mij ten minste meer glinsterende kleuren voorgesteld. De eenden en ganzen zijn grooter dan bij ons, en de laatsten hebben meer overeenkomst met zwanen. Het rundvee met hooge pooten heeft veel van herten, maar is op den rug met een' bogchel voorzien. De buffels met hunne verschrikkelijke horens schenen mij in den aanvang niet zoo gevaarlijk toe, ofschoon zij eene anti pathie tegen den Europeër hebben en den onvoorzigtige niet zelden eene doodelijke groete toebrengen. De grond scheen uitermate vet; het gras en honderden andere planten herkende ik weder, ofschoon het een veel rijker voorkomen heeft, terwijl zelfs het onkruid in een prachtig galakleed staat gedost.

De Resident van Anjer betoonde ons zijne gastvrijheid met een glas Rhijnwijn en Seltzerwater, terwijl hij ons later aan boord een bezoek bragt. Hij was een milt- en leverzuchtig Oost-Indiër van eene luim, zoo somber als de schaduwen des nachts. Wij bezigtigden de omstreken van Anjer en vonden het land overal schoon, vruchtbaar en welgelegen, hoezeer dan ook de menschen aan den nieuweling leelijk toeschijnen.

Hier ontwaarden mijne oogen het eerste Maleijsche dorp, dat door eene sierlijke bamboesheining van de straat afgescheiden is. De huizen waren nederige bamboeshutten met daken van palmbladeren, en het dorp scheen zeer volkrijk, dewijl naakte bruine kinderen in groote menigte hier en daar verspreid stonden. De menschen schenen niet bijzonder nieuwsgierig, want zij sloegen ons weinig gade; en ook zij hadden den schijn alsof zij liever niet gezien wilden wezen, daar de vrouwen zich aan onze oogen poogden te onttrekken. De mannen hadden lange, holle bamboesstokken, waarin zij water droegen, op hunnen rug. Ook

zag ik den eersten Sinees, die veel overeenkomst had met een' Jood. Hij woonde in een net, goed ingerigt huis, waar mij de vele lampen boven alles in het oog vielen: men schijnt hier bijzonder op eene goede verlichting gesteld.

Nog moet ik lagchen bij de gedachte aan mijn' afschuw, waarmede ik de eerste Javaansche vruchten proefde, daar ik van een mangistan of pisang voor de kwade gevolgen vreesde. Het genot eener ananas vermeden wij als een gif, dat onfeilbaar de cholera of eene niet minder erge kwaal na zich sleept. Voorwaar, de vruchten zijn wel het minst schuldig aan den dood van zooveel Europeanen, die zich meestal door gansch andere oorzaken hun verderf berokkenen. Ook vinden nieuwelingen in die vruchten niet zoozeer den smaak, waarover men in de koude landen zoo beuzelt: zij komen grootelijks met de Europische overeen. De limoenen, sina's- en oranjeappelen zijn geringer van waarde, dan de Spaansche en Italiaansche uit de Levant. De mangka, tukkoe, mangostan, rambutan en andere zijn wel aangename zuursmakende vruchten, doch aan de heerlijke aardbeziën, frambozen, moerbeziën, perzikken, pruimen en abrikozen van mijn Vaderland geef ik verre de voorkeur.

De ananas heeft een' aangenamen, allerkeurigsten smaak en vervult het geheele vertrek met de welriekendste geuren; doch ik geef een ieder den raad, dezelve met matigheid te gebruiken, daar zij in het tegenovergestelde geval, door hare zuurachtige bestanddeelen ons ligtelijk de koorts aanbrengen.

Het zou eene eindelooze reeks zijn, wanneer ik van al de vruchten en gewassen van dezen rijken grond melding wilde maken, en daarom laat ik ook zelfs de vogelnestjes met rust, hoe groot de roem zij, dien zij zich als Oost-Indische lekkernij deelachtig hebben gemaakt.

In weêrwil van alle leefregels is de behoefte van allerlei dranken, van wijn, rum, arak en jenever, in evenredigheid veel grooter dan in Europa. Het zeldzame van

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

den omgang der wederzijdsche kunne, en toch de behoefte tot gezelschap kweekt er eene gastvrijheid, die op vele plaatsen in Europa niet meer gevonden wordt; op de meeste binnenplaatsen dezer eilanden treft men geene herbergen aan, en de doorreizende ambtenaren of passagiers ondervinden overal eene vriendelijke ontvangst. Menigeen leeft er ook kwistiger door de gedachte, dat hij dagelijks eene opeisching van den dood heeft te wachten, zonder zijne rijkdommen genoten te hebben, en vooral omdat het hem moeijelijk gemaakt wordt zijne spaarpenningen naar Europa over te brengen en ze daar naar welgevallen te verteren.

Een uit liqueur of jenever toebereid bitter is het eerste, dat den gast bij ieder bezoek wordt aangeboden. — Dit te weigeren, staat voor drie vierde met eene beleediging gelijk. De beschuldiging van het schadelijke van dezen drank wederlegt men daarmede, dat men onder deszelfs gebruik toch oud kan worden, dewijl men reeds twintig of een ander veertig jaren in de Oost geweest is, en er zich nooit voor ontzien heeft. — Het voorwendsel, dat in warme landen alle geestrijke dranken niet zoo ligt dronkenschap doen ontstaan, is ijdel en onwaar; integendeel, zoo nadeelig als er het dagelijksche gebruik van bier is, zoo is derzelver invloed er sneller en gevaarlijker dan in Europa. Voor den dorst is er niets beter dan helder bronwater. Om het koel te houden, bewaart men het in Japansche potten, waarin het zeer goed blijft. Ook zal men er zich steeds wel bij bevinden, wanneer men het water met wijn of een weinig limoensap vermengt.

Wij trokken nu langzaam voort. — Reeds waren wij tusschen de eilanden der Sunda-straat doorgevaren; reeds zagen wij in de verte het mastbosch op de reede van Batavia, toen een naar Europa terugkeerend schip bijdraaide en het ongeluk had tegen ons aan te stooten. Onze boegspriet werd verbrijzeld, maar de derde mast van het andere schip moest het insgelijks bezuren. Zoo ons dit ongeval bij hevigen wind of hooggaande zee getroffen hadde, waren wij

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

onherstelbaar verloren geweest. Ook hier was onze toestand niet vrij van hagchelijk te zijn: want wij hadden slechts vier vademen waters, klippen en ondiepten in de nabijheid, en de schepen hingen aan elkander even als twee vechtende honden. Eindelijk gelukte het ons, los te geraken; en nadat wij den wederzijdschen voorraad van onze schepen gedeeltelijk geruild hadden, gingen wij weder onder zeil. Na eene reis van honderd en dertig dagen kwamen wij den drie en twintigsten December op de reede van Batavia, en lieten er des middags te vier ure het anker vallen. Achter ons broeide er een onweder, dat weldra in een' luiden donderslag en met geweldigen regen losbarstte, terwijl wij verder een' heerlijken avond met een' prachtigen ondergang der zon genoten. Den vier en twintigsten werden wij ingescheept.

Voor de laatste maal begaven wij ons aan boord. De stuurlieden, de hofmeester, de bootsman en de matrozen, — allen riepen ons een hartelijk vaarwel toe. Aangedaan, voeren wij het land te gemoet, het land — dat een wel of wee over ons toekomstig aanzijn zou uitspreken.

De ligte praauwen zeilden met ongehoorde snelheid en — binnen korten tijd bevonden wij ons in het kanaal van Batavia.

BATAVIA.

Hoe meer men Batavia nadert, des te meer wijkt het gebergt rugwaarts en vertoont een' blaauwkleurigen zoom rondom de digt bewassen vlakte. — Talrijke, groene, van bosschen omgevene eilanden omgorden de onafzienbare reede, waar, op zon- en feestdagen de vlaggen van alle zeemogendheden statig wapperen. Tallooze booten en praauwen kruisen met hunne breede zeilen tusschen de grootere schepen door, en loopen, zelfs bij het ligtste koeltje, pijlsnel binnen de haven der stad. Zij halen en

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

brengen de zware scheepsladingen en zijn met allerhande snuisterijen en eetwaren gevuld, of het zijn vischschuiten of de gigs van de kapiteins, die onder koorgezang in beweging worden gebragt. Heeft men zich door deze met geschut van het kaliber van donderbussen gewapende schepen en kusten henengewerkt, dan herinneren de nederige gebouwen aan de haven ons weder voor het eerst de huizen in Europa.

In speculatieven Batavischen smaak ligt in eene nederige, achter boomen verscholene vlakte het Oost-Indische Amsterdam: Batavia. Tusschen nederig geboomte aan strand vertoonen zich aan den nieuw aangekomene in den eersten aanvang geene grootsche gebouwen, maar ellendige door Maleijers bewoonde bamboes-hutten. De booten, de tenten der spijshandelaars, de menschen zelve, die ons het eerst bejegenen, zien er onzindelijk en onaangenaam uit. Batavia, dat thans eerst begint, is naakt en treurig. Het Batavia, zoo als men het in de boeken over land- en volkenkunde beschreven vindt, bestaat niet meer. Wie die trotsche stad zoekt, met hare hooge paleizen, breede straten en tallooze kanalen, vindt dezelve slechts bij de begraafplaatsen van de Sinezen, hoewel zij in hare ruïnen zelfs thans nog groot is.

De schitterende Europesche winkels zijn slechts op werkdagen geopend. — Des avonds te vijf ure schijnt de stad uitgestorven; de eenvoudige Sinesche en Portugesche huizen kunnen dan door hun somber voorkomen, der stad geene levendigheid bijzetten. — Wel is gedurende den dag het gewemel op de ongeplaveide straten des te grooter, doch eigentlijk bepaalt zich zulks alleen tot de hoofdstraten; de stegen en straatjes zijn ook dan doodsch en als ware het onbewoond.

Hoe verder men zich van strand verwijdert, des te talrijker, schooner en prachtvoller verheffen zich de Europesche door eenvoudige tuinen omgevene gebouwen, tot zij ten laatste, in afgebrokene rijen, de heerlijke voorsteden Molenvliet, Rijswijk, Gonongsari en Welte-

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

vreden voorstellen, die door hare pracht en heerlijkheid den aankomeling verbazen, dewijl de gebouwen dáár wezentlijke tooverpaleizen zijn. — Alle die verblindende schemerwitte huizen rusten op zuilen, zijn zelden boven de twee verdiepingen hoog, met steen of marmer gepleisterd en allersierlijkst gestoffeerd. — Alle zijn van breede galerijen omgeven, waardoor de bijna onverdragelijke hitte op de aangenaamste wijze getemperd wordt.

Bij den aanbouw dezer voorsteden ontbreekt het geenszins aan ruimte; en in dien zin mag men het aannemen, dat vele schrijvers de hoofstad van den Nederlandsch-Oostindischen Archipel een' omtrek van tien mijlen toekennen, wanneer zij er al de wijduitgestrekte Campongs bij rekenen. — Het militaire kwartier alleen beslaat meer ruimte dan menige vrije rijksstad in Duitschland. Op de Koningsplaats te Weltevreden kan een gansch leger manoeuvreren; de roomsche kerk en de fraaije vrijmetselaarsloge kunnen als deszelfs grenspalen aangemerkt worden.

Den bewoner van middeleeuwsche steden schijnt de verspreide massa van huizen wel bekoorlijk toe, maar zij doen hem niet aan het lieve Vaderland denken. Die verstrooidheid, hoe gezond zij ook wegens den vrijen doortogt van de lucht zijn moge, brengt bij den aanschouwer iets kluizenaarachtigs te weeg, dat den nieuw aangekomene met des te meer verlangen naar de vertrouwelijk bij elkander gebouwde woningen van zijn Vaderland wenschen doet.

Voor het prachtvolle paleis van den Gouverneur op de Waterloopplaats, waar men in het midden de zuil met den leeuw van Waterloo prijken ziet, verzamelen zich des zondags de beau monde en de jeugd van Batavia in glansrijke rijtuigen onder het genot der volle krijgsmuzijk. — Hier is het, waar jonge Dandijs, Engelsche papierscharen, Fransche leeuwen, Nederlandsche en Duitsche bereaulisten op paarden van edel en onedel ras aan de zwartoogige dames hunne hulde toebrengen. Hier is het de plaats, waar men zich zien laat, om gezien te worden.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

De schoonste huizen staan op de Koningsplaats. Deze ongehoorde vlakte is echter voor derzelver aantal veel te ruim, veel te groot. Het is een reuzenoord voor eene dwergstad. Indien dezelve tot op een vierde gedeelte verkleind ware, zou zij nog groot genoeg zijn, om aan haar doel te beantwoorden. — Na zonneondergang biedt de Koningsplaats bijna iederen avond een allerprachtigst schouwspel aan. — Als het verwijderde, door de zinkende dagtoorts met purper omzoomde blaauwe gebergte in de duisternis verdwijnt, en slechts de azuren hemel nog schitterende sterren en gloeijende wolken vertoont; — wanneer de helverlichte woningen aan den zoom der reuzenvlakte als tallooze dwaallichten flikkeren, dan voeren honderden equipaadjes lange vuurstrepen als komeetstaarten achter zich: want eene dusdanige vertooning maken de vele fakkels, waardoor zij vergezeld worden. Uit den luchtigen zich over de aarde uitstrekkenden nevel stijgen flikkerende raketten en krakende vuurkogels naar den starrenhemel omhoog, en onafzienbare fakkelrijen verkondigen even zoo veel Maleijers, die zich na zonneondergang zonder licht niet op straat durven laten zien. Feestelijk uitgedost zitten de dames in de opene helverlichte zalen; de verblindende glans van tallooze lampen verhoogt de pracht van haar gewaad, der vonkelende juweelen en bloemguirlanden, waarmede zij getooid zijn.

De equipaadjes, waarvan men men zich hier bedient, onderscheiden zich door ligtheid en sierlijkheid. Deels zijn ze door Sinezen in Batavia zelve, deels door Engelsche fabrikanten vervaardigd. Zelfs de staatsiewagen voor het zesspan van den Gouverneur is zoo ligt, dat een man hem kan voorttrekken. Van daar de snelheid der kleine paarden, welke anders gedwongen, zich eerder laten doodslaan, dan dat ze een' poot verzetten. Deze paarden komen in betrekkelijken zin met de inboorlingen overeen: dat zich namelijk door geweld niets met hen laat uitvoeren; meermalen was ik zelf getuige, dat wanneer zij niet voort wilden, de reizigers gedwongen werden, uit te stijgen. — De paarden zijn

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

over het algemeen klein maar sierlijk van bouw; de grootste zijn van Perzische rassen, de kleinste worden dikwijls als rijpaarden voor de kinderen gebezigd; en het is aardig om te zien, hoe kleine, naauwelijks zesjarige knapen in vollen galop met deze dieren omspringen.

Wegens de hitte en vooral wegens de afstanden gaat men in Batavia zelden te voet uit, maar bedient zich, bij gemis van equipaadje, van huurrijtuigen om bezoeken af te leggen. — Deze wagens hebben gemeenlijk slechts eene achterbank voor twee personen en zijn in vele opzigten aan te prijzen. — Men betaalt er vijf à zes gulden per dag en drie per halven dag voor. Het is opmerkelijk, dat bij de groote concurrentie tusschen Weltevreden en Batavia nog geene omnibussen zijn ingevoerd. De straten zijn goed onderhouden en worden tot vermindering van het stof, gedurende den dag, onderscheidene malen begoten. — Zij wemelen van equipaadjes met in het wit gekleede Europeërs, dames met bloemen en juweelen in het haar en met waaijers in de kleine handen; of men ziet er zwarte kaalgeschorene, naar monnikken gelijkende Sinezen in, die door bruine gratiën of zwarte in het rood gekleede en met zilveren banden en gouden knoopen versierde lakkeijen vergezeld zijn; of wat verder ziet men weêr ruiters, zwaar gebaarde Arabieren, magere Bengalezen, zwaarlijvige Javaansche priesters, fruitverkoopers, geregts-personen, of geboeide gevangenen, al hetwelk een even zonderling als levendig schouwspel aanbiedt.

Even gaarne als de mannen hullen zich hier ook de vrouwen in dikke wolken van tabak, dien zij, fijn gesneden en in stroo gewikkeld, met bevalligheid en smaak rooken: — ook zijn er onder haar die denzelven kaauwen, en al kaartspelende kunnen zij er den ganschen dag mede door brengen.

De Maleijers, die te Batavia wonen, zijn grootendeels door den omgang met Europeanen bedorven; men vindt meer deugnieten en echte dagdieven dan ijverige voorwerpen onder hen, doch ze zijn zeer geschikt tot allerhande

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

bezigheden, en leggen daarin eene grootere bekwaamheid dan vele Europeanen aan den dag. Als bedienden zijn zij voor den nieuwaangekomene onmisbaar, en in de binnenlanden en op de eilanden vindt men de onbedorvene kinderen der natuur, op welke men zich volkomen verlaten kan.

De bevolking van Batavia is zeer gemengd. De Sinezen en Portugezen bewonen het beste gedeelte van de stad: want de Europesche kooplieden worden den ganschen dag door hunne, vaak mijlen ver in het binnenland wonende, goedbezitters bezocht. — De Portugezen te Batavia gelijken in geenen deele naar hen, onder wier sterken arm Oost-Indië zich kromde. — Wat zouden een *Vasco de Gama* en een *Albuquerque* zeggen, zoo zij de pikzwarte en ellendige gestalten zagen, die hier den naam hebben van Portugezen? Het zijn ware beelden des jammers, die blijkbaar toonen, hoe de verzengende luchtstreek op hen werkt. Hunne ligchamen zijn krachteloos, hunne spieren slap en loom; zij zijn zonder veêrkracht, zelfs hunne spraak is zwak: want de woorden schijnen aan hunne tong te blijven hangen, — ze zijn arm en bewonen het ongezondste deel van de stad. De meesten zijn als klerken aan de havenkantoren geplaatst en moeten niet zelden met een talrijk huisgezin met *f* 25 — *f* 30 's maands rondkomen.

Men vindt in Batavia onderscheidene scholen, doch de meesten bepalen zich slechts tot het onderwijs der eerste beginselen. Hoogere opvoedingsgestichten zijn er van gouvernementswege niet voorhanden, hetgeen echter voor den bloei van kunsten en wetenschappen wel te wenschen ware. In de Nederlandsche Oost-Indiën vindt men slechts eene boekdrukkerij, en deze is eene monopolie van de regering. De Javaansche courant verschijnt tweemaal 's weeks, doch is, behalve de advertentiën, zeer mager en bevat gemeenlijk slechts korte uittreksels uit de Europesche Journalen. — Het genootschap voor kunsten en wetenschappen telt, wel is waar, een aantal leden, doch zeer weinig medewerkers; met de bijeenkomsten is het eveneens geschapen als vroeger met de Duitsche rijksdagen. . . zij worden

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

tijdig genoeg ter sprake gebragt, doch komen zelden tot stand.

Het museum getuigt van den lofwaardigen ijver der edelste mannen; — doch deszelfs middelen schijnen niet toereikend genoeg te zijn, om het naar waarde te doen uitkomen: want veel is er verzameld, maar weinig in orde gebragt en ten toon gesteld.

Nog vindt men meerdere plaatsen voor het gezellige leven, bij voorbeeld, de harmonie en de societeit; voor de eerste is echter de abonnements-prijs te hoog en de laatste blijft slechts voor de officieren bestemd.

De kerken zijn klein, eenvoudig en niet talrijk. De fraaiste is de Protestantsche op de Koningsplaats, eene rotonde, die niet weinig tot het sieraad van Weltevreden bijdraagt.

De woningen der officieren en krijgsbeambten, de waterloopplaats insluitende, hebben door hare breede zuilengangen geen onbehagelijk voorkomen, en zijn ook in andere opzigten doelmatig ingerigt; ofschoon het wel te wenschen ware, dat dezelve met riolen mogten voorzien worden. — De kazernen zijn luchtig en behoorlijk ruim, en allen hebben tegenwoordig slaapplaatsen voor één' persoon, benevens eene verdieping. Nog heeft men vijf groote twee verdiepingen hooge gebouwen, welke de Engelschen opgerigt hebben en waarvan het eene, als passanten-huis, voor de aankomende officieren gebruikt wordt. En daar de meesten hunner dit huis bewonen moeten, zoo schijnt het mij niet ongepast, het eenigzins nader te beschrijven.

De Mis, zoo als men het noemt, is twee verdiepingen hoog, heeft dubbele galerijën, twee tuinen en een achtergebouw voor stallingen en het verblijf der bedienden, ook drie waterpompen. Iedere woning bestaat uit twee kamers, die in de eerste verdieping is 20 voet lang en even zoo hoog, doch meestal vochtig wegens derzelver laagte. In de bovenste verdieping zijn de kamers 20 voet lang en twaalf hoog; de voorkamer heeft twee vensters, de slaapkamer slechts een, welke vensters met traliën en jalouziën ge-

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

sloten zijn, die wel is waar lucht door laten, maar de kamer zeer verdonkeren en haar het voorkomen eener gevangenis geven. — De grond is met vierkante baksteenen belegd, en deuren en vensterssluitingen zijn in geen' te besten toestand; vooral zijn de sloten der eerste meestal oud en verlamd, zoodat een sleutel bijna op iedere kamer past en dezelve opent, hetgeen met betrekking tot de vele in deze gebouwen plaats hebbende diefstallen, en het aantal in dezelve rondkruisende bedienden zeer nadeelig is.

Indien men ooit van zins zijn mogt om eenige verbetering in deze woningen te brengen, zoo ware het te wenschen, dat vooreerst de vloer der benedenvertrekken eenige voeten verhoogd en al de deuren met nieuwe sloten voorzien wierden. Want door dien eersten maatregel zoude niet alleen de vochtigheid weggenomen worden, maar men zou ook eenige lastige gasten verwijderen, welke zich thans onder de steenplaten genesteld hebben. — Maar het herstel der deuren is vooral zeer noodzakelijk, dewijl er in zoo langen tijd hoegenaamd niets aan veranderd is geworden.

De vertrekken zijn met het noodigste huisraad voorzien, hetgeen den officier, die zich hier slechts voor korten tijd ophoudt, zeer te stade komt. In de voorkamer vindt men eene tafel, drie stoelen, en eene hanglamp; in de slaapkamer eene bedstede, een waschtafeltje en drie schragen.

In het tegenoverliggende gebouw zijn de paardenstallen, de verblijfplaatsen voor de bedienden en de woningen van den opzigter, die in eene ruime zaal de officierstafel houdt. Daar het eten zeer slecht was, zoo hielden de meeste heeren er eene eigene keuken op na; hetgeen hun echter zeer lastig viel, dewijl zij genoodzaakt waren, al den voorraad in hunne kamer te bewaren. — Op het verblijf der bedienden volgt de met twee putten voorziene achterplaats; daar men er zich echter den ganschen dag in baadt, geloof ik niet, dat het water voor velen aantrekkelijk is.

Op den achtergrond vindt men den, naar Grieksehen stijl

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

gebouwden, locus tertius; — ofschoon deszelfs gesteldheid zeer romantisch is, als staande er eene koffijplant voor schildwacht, als spreidende een katoenboom er zijne slanke armen over uit, en als buigende er de pisangs hunne zwaar beladene kroonen over neder, zoo is toch de afstand van de kamers, vooral bij nacht en regen, wanneer de grond van de achterplaats enkel modder is, zeer bezwaarlijk voor den bewoner, die toch reeds buitendien het vermaak om in de Mis te wonen, gaarne wil opofferen, wanneer men hem voor de *f* 28, die hij 's maands moet betalen, een gewenschter kwartier kon bezorgen.

Het hospitaal te Weltevreden is eene grootsche voor duizend zieken ingerigte plaats. Met de gebouwen voor de magazijnen, de apotheek, de doctorswoningen en die van het overige dienstpersoneel, beslaat zij eene ruimte, waarin menigte Europesche stad eene plaats zou kunnen vinden. Wel zijn deze gebouwen slechts eene verdieping hoog, maar toch meer voeten van den grond af. De doctorswoningen vooral zijn fraai en zeer doelmatig ingerigt. Behalve de voor hoogere militairen, civiele ambtenaren en ook bijzondere personen bestemde officierszaal, zijn er nog acht kamers voor soldaten en matrozen, en ieder derzelve kan honderd zielen bevatten. Hierbij komt nog een vrouwen-locaal en een voor krankzinnigen. De zalen zijn eenvormig, hoog en ruim, en door galerijen met steenen plaveisel omgeven; de slaapplaatsen voor één' persoon staan op twee voeten afstands van elkander. — De keuken en de verschillende spijssoorten laten niets, de bediening echter zeer veel te wenschen overig. De verhouding der dooden tot de herstelden is van een tot twaalf, derhalve oneindig gunstiger dan in vorige tijden. Over het algemeen is sedert de laatste vijftien jaren de sterfte zeer verminderd.

Men heeft hier vele herbergen, waarin de gewone prijs per dag vijf gulden bedraagt; ook kan men er bij de maand logeren, en betaalt dan bijna gemeenlijk zeventig guldens: het beste was het hôtel de Marine en het hôtel van Phas.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Weltevreden heeft een' bijzonder goed ingerigten schouwburg, maar geene vaste acteurs. — Wanneer er geen reizende troep speelt, gelijk de laatste voor eenige jaren uit Frankrijk herwaarts gekomene, dan worden er liefhebberij-komediën en concerten gegeven. Het tot dit doel opgerigte gezelschap voert de zinspreuk: «ut desint vires, tamen est laudanda voluntas.» Wanneer men voorstellingen geeft, kost de entrée per persoon zes gulden.

De vrijmetselaars-loge telt een aantal leden, dewijl het bij ons Hollanders tot den goeden toon behoort, zich in eene loge te doen opnemen.

De landstraat van Batavia naar Buitenzorg verkeert in uitmuntenden toestand, doch levert een treurig contrast op met den weg er naast, zijnde op dezen de buffels gedoemd om tweewielige vrachtwagens met moeite voort te slepen. Men kan zich niets langzamers voorstellen, dan een zoodanig voertuig, dat dagelijks slechts weinige uren aflegt. De postwagens daarentegen rijden met buitengewone snelheid over de goed onderhouden chaussées. Deze laatste zijn een blijvend aandenken van den Gouverneur *Daendels*, ofschoon ze bij derzelver aanleg aan meer dan honderdduizend menschen het leven hebben gekost. Deze alomvattende bewindsman bediende zich vaak van slechte middelen tot een goed doel, waarvan onder anderen de gedoopte Amboinezen getuigenis zouden kunnen geven.

In den regentijd kwam ik hier aan. — De bergwateren zwollen, vonden bij de stormachtige gesteldheid der zee, geen' genoegzamen uitweg en overstroomden geheel Batavia. De aardbeving, welke in dit jaar op Amboina woedde, had Batavia verschoond, terwijl dezelve een jaar te voren op Buitenzorg het Paleis van den Gouverneur verwoest had.

Als een' handel van bijzonderen aard moet ik nog over het verkoopen van menschen gewagen. Toen ik voor het eerst daarbij tegenwoordig was, werd ik schaamrood en gevoelde mij vernederd als zedelijk schepsel, bij den akeligen en levens eentoonigen klank, waarmede de eene mensch op den anderen biedt. — De familie bestond uit vijf personen;

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Het opgewekte gevoel van den krachtigen man en de zorgelooze onschuld van een onmondig kind golden bij den verkoop der rampzaligen, welke in weêrwil hunner donkerbruine kleur toch evenzeer als wij Europeërs met verstand en vrijheid van wil bedeeld waren, even weinig. Met schaamteloosheid poogde men de bieders van de soliditeit der waar te overtuigen en — voor vijftienhonderd gulden werden ze losgekocht. Het scheen dat men bij dezen gruwzamen handel, even als bij alle hoofdzonden, slechts eenmaal blozen kon, namelijk den eersten keer. — Overigens kunnen slechts de tot slaven geborenen verkocht worden: want vrije menschen mogen op Java niet meer tot dezulken gequalificeerd worden. Ook staan de slaven onder de bescherming der wetten en bevinden zich bij hunnen toestand zoo wel, dat menige hunner de hem aangebodene vrijheid niet zelden van de hand wijst.

PADANG.

Na eene volbragte reize naar Banka, moest ik mij een weinig later ook naar Padang begeven; en daar mij gedurende den togt niets bijzonders wedervoer, en die togt ook voor den lezer van minder aanbelang is, wil ik denzelven stilzwijgend voorbijgaan.

Den elfden Mei begaf ik mij met de sloep van den kapitein aan land. Fraaije met kokosboomen beplante eilanden omringen hetzelve, geweldige bergmassa's als in den chaos hare kruinen in de wolken borende, sluiten Padang aan twee zijden in en brengen bij den reiziger door het binnenland, alleen bij den aanblik, reeds eene hartklopping te weeg. Eene heuvelketen strekt zich van dit kolossale gebergte naar zee uit, en de laatste berg, welks rotsachtige voet door eene geweldige branding bespoeld wordt, verbergt Padang voor het oog van den aankomende. Achter dit kleine voorgebergte, de Apenberg, op

welks spits onze vlag waait, en dat naar den zeekant steile rotsmassa's, wilde struiken, hooge palmboomen en lianen vertoont, in welke laatste honderden van apen rondklouteren, én tot aan de branding, beneden op de vischvangst uitgaan, strekt zich op het nederige strand een ruim kokosbosch uit, en men ziet er de Europesche huizen van de residentie Padang met derzelver stroodaken uit te voorschijn komen. Eerst bij de nadering van het land bemerkt men de monding van den stroom, die helder en frisch maar tamelijk ondiep door het dal slingert en zich steeds naar de kromming van het voorgebergte neigt, welks grond uit een roodgeel zand bestaat. Aan het tolhuis een scherp onderzoek doorgestaan hebbende, kwamen wij aan de eenige Padangsche herberg — hôtel de Chevalier — welke het algemeene rustkwartier der officieren en ambtenaren pleegt te zijn: want de in Oost-Indiën nog steeds toenemende gastvrijheid vindt men te Padang niet, hetgeen men voornamelijk daaraan schijnt toe te schrijven, dat de huizen te klein zijn. Hoe dieper men in het dal komt, des te talrijker worden de huizen, totdat zij ten laatste in het Sinesche en Cingalesche kwartier eene ware stad voor oogen stellen. Deze huizen zijn van steen, digt naast elkander gebouwd en hebben een stevig voorkomen, terwijl de Europesche en inlandsche, aan den mond van den stroom gebouwd, op geen zoo gunstig aanzien roem mogen dragen. De Sinesche en Cingalesche Campong is zeer volkrijk, het verkeer daarin levendig en het water met eene menigte sierlijke vaartuigen als bezaaid. Bijna ieder huis heeft een' winkel, zelfs vindt men er wisselaars. De Maleische Campong is gemeenlijk somber, ellendig en arm, en bestaat meestal uit bamboeshutten, op hooge palen rustende en eerder een' vogelhok dan eene menschelijke woning voorstellende. De Europesche kwartieren liggen ver van elkander, loopen naar het Noordwesten in eene vlakte uit en bestaan uit bamboeshutten, houten en zeer weinig steenen huizen. Eenige kleine, kerken genoemd wordende, kapellen uitgezonderd, is onder de openbare

gebouwen alleen de Societeit «de Eendragt» noemenswaardig. Ruim en naar behooren ingerigt bevordert zij het gezellig genoegen, en bij bals en soupers ziet men daar de bloem van Padang verzameld. Even als te Batavia gaat men hier zelden te voet; de meeste Europeërs houden equipaadje en alle officieren verstaan de rijkunst. Eene menigte dezer heeren, die ons wel gewapend, gelaarsd en gespoord tegenkwamen, bewezen door hunne ruwe baarden en de op hunne borst prijkende ridderorden, dat wij ons op de paradeplaats bevonden. Ook de bevolking had iets krachtigs in hare uitdrukking; men zag veel minder die karakterlooze aangezigten der zenuwlooze Maleijers en veel meer de scherpe omtrekken der kloek gebouwde Cingalezen, wier Oostersche dragt bij hunne gitzwarte baarden, vurige oogen, bij hun' haviksneus en den fijn gevormden mond, een schilderachtig gezigt aanbood.

Ditmaal bleef ik slechts acht dagen te Padang, kreeg vervolgens order om mij in te schepen naar Baros, welke plaats er eenige graden noordelijk afligt en de uiterste post was, dien het gouvernement juist toen in bezit had genomen. Het was mij zeer aangenaam, over zee te kunnen reizen; want de vermoeijenissen eener landreis waren op dat tijdstip nog ongewoon en zeer bezwarend. Dikwijls bedroeg de verwijdering naar een' post dertig tot veertig dagreizen, ging over steile, hemelhooge bergen en afgronden, die, eenige voeten diep, naauwelijks aan een' enkel' persoon den overtogt toelieten, over welke heen en terug eene hangbrug van bamboes voerde, die meer passages voor een' dichter dan voor een' voetganger, ruiter of lastdrager opleverde. Bruisende stroomen belemmerden den weg, en dikwijls bleef de wandelaar in moerassen steken, of wist in de eindelooze bosschen het spoor niet te vinden. Voeg bij dit alles nog de reis in een land, welks bevolking vijandig gezind was, die zoo ver van elkander woonde, dat men dikwijls dagen lang marscheerde zonder eene rustplaats te vinden, en zoo al, dan nog eene ongastvrije bejegening; soms ook werd men in het geheel niet opge-

nomen, of de Sumatrees zuiverde, doorrookte en ontzondigde, na het afscheid, door middel van den een' of anderen priester, zijne hut zoodanig als of hij ze in brand wilde steken, en dat alleen uit haat tegen de Europeanen. Men heeft voorbeelden, dat deze kanibalen zelfs dooden opgroeven en uit het graf wierpen, opdat het blanke ligchaam de aarde van hun moederland niet ontheiligen zoude. — En onder deze omstandigheden moest de oorlog gevoerd en het land ingenomen worden, dat zooveel middelen aanbood om den voortgang der Europeërs te stremmen. De bevolking toonde zich nog weinig geneigd tot bebouwing van den grond, weshalve de Regering slaven van Pulo Nias herwaarts bragt, ten einde het gemis van arbeiders te hulp te komen. — Deze Niasers, op geene voor de regtbank der menschelijkheid te regtvaardigen wijze gewonnen, zag men te Padang, naakt als slagtvee in langen trein naar het oord hunner bestemming overbrengen. — De vrouwen van Pulo-Nias zijn wegens hare schoonheid beroemd, ofschoon men er toch zelden geheel gave Exemplaren onder vindt: de meesten die ik zag, misten evenredigheid, hadden leelijke armen en beenen, maar over het algemeen lieve aangezigtjes. De Padangsche zwarten, die zich zoo gaarne voor Engelsche Miss uitgeven, zijn van Niasische moeders afkomstig. Om de bevolking te hulp te komen is de belasting opgeheven geworden, en de Sinezen en Cingalezen zijn zelfs vrijgesteld van het hoofdgeld.

Terwijl op Java goed gebaande wegen bijna overal voertuig toelaten, zijn de transportmiddelen op Sumatra zeer beperkt. Men vervoert hier alles door menschen; de hooge bergen zijn onoverkomelijke hinderpalen voor wagentransport en dikwijls zijn ze zoo steil, dat de ruiters de zadels van hunne paarden moeten afnemen, opdat deze zouden kunnen opstijgen. Deze lastdragers torschen alles op hun hoofd. Tot reizen zijn derhalve slechts kisten doelmatig, die kleine partijtjes effecten in zich houden; groote koffers en kisten moeten op Padang achterblijven en komt men er na verloop van een jaar terug, dan vindt men zijn goed

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

niet zelden bedorven. — Men pakte dan de wijnkisten uit, en de flesschen werden twee aan twee gebonden; ook de geldkisten werden opgeslagen en de zakken op zich zelve getransporteerd, waarbij tot lof der lastdragers moet gezegd worden, dat er nooit eenige ontrouw bij plaats grijpt. — De kuli worden niet, even als op Java, stationsgewijze afgewisseld; maar ze maken de gansche reis mede, laten zich echter het loon bij termijnen of geheel vooruit betalen; en ik heb bevonden, dat dit loon eenigzins hooger dan op Java is.

Tot verbetering der transportmiddelen zochten eenige particuliere personen, op Padang ezels in zwang te brengen. Werkelijk zag ik er ook, die echter niet zeer vrolijk waren, en ook niet meer gebruikt werden. — Ze zouden voorzeker van groot nut zijn, daar men den kuli later tot bebouwing van den grond konde dwingen, terwijl zij thans als lastdragers worden geplaagd.

De inneming van Bonjol en Dalæ-dalæ was te Padang allerfeestelijkst gevierd geworden, dewijl men door dezelve de grootste hinderpalen voor de Europesche heerschappij uit den weg waande geruimd. Welke gevaren en vermoeijenissen onze troepen op Sumatra te boven moesten komen, zal men zich voorstellen, bij de gedachte, dat geschut en krijgsbehoeften over de kolossale bergen, over afgronden, door moerassen, stroomen, bosschen en onbebouwde streken moeten gevoerd worden, dat in de binnenlanden dikwijls gebrek aan levensmiddelen was, dat de troepen maar slecht verpleegd konden worden; terwijl de hitte bij dag en de koude bij nacht gevaarlijke ziekten ontstaan deden, en dat daarenboven eene vijandelijke bevolking, door het gebruik maken harer plaatselijke kennis, den moed nog des te meer op de proef stelde. — Slechts bij de bekendschap met al deze noodlottigheden, kan men over de volharding en den heldenmoed onzer troepen, aan welke men thans het bezit van Sumatra's grootste gedeelte te danken heeft, oordeelen, en wij mogen den onvermoeiden weêrstand en de dapperheid onzer helden, bij deze gelegenheid die hulde

niet onthouden, welke zij zich in zoo vele opzigten hebben waardig gemaakt. — —

TERUGREIS.

Van mijne reize naar Baros kwam niets: ik was plotseling zoo ongesteld geworden, dat ik weken aaneen het bed moest houden, en mijn verlangen naar het Vaderland werd van dag tot dag levendiger in mij, zoodat ik ten laatste van de gelegenheid, om met het schip de Elizabeth de terugreis aan te nemen, volgaarne gebruik maakte.

Te vijf ure van den dertienden December werd het anker geligt, en zette men de zeilen bij. Vrolijk woei de Duitsche vlag der vrijstad Hamburg met haar wit kasteel in een rood veld. — Een gunstige wind deed de zeilen zwellen, en weldra liepen wij met vier mijlen vaart de talrijke eilanden, die zich om Batavia uitstrekken, zacht zwevend voorbij.

Geheel iets anders is het, met een ledig schip te reizen dan met een, dat zwaar geladen naar Europa terug keert. — De eerste dagen aan boord waren derhalve zeer woelig en druk, daar ieder het zich op het volgeladen schip zoo goed mogelijk naar den zin zocht te maken, en de kinderen, welke de reis mede maakten, nog niet aan de vreemde hen omringende personen gewend waren. — De scheepslading bestond voornamelijk uit suiker en arak. Alles was tot aan het dek toe volgepropt, en het dek zelf was met watervaten, timmerhout, kisten en andere goederen zoodanig bewald, dat men zich in de eerste dagen naauwelijks bewegen kon. Dit kon ook van de groote kajuit gezegd worden, die met passagiersgoederen als overladen was, dewijl het zich in den eersten oogenblik niet beter had laten bergen. — Gelukkig had ik eene fiksche groote kajuit bekomen, namelijk die van den kapitein zelven, waarin ik, behalve de plaats die het bed innam, mijne goederen

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

volkomen naar mijn genoegen konde rangschikken. — Door het openen eener tweede deur kon zij met frissche lucht voorzien worden; en dit was een groot voorregt, daar de hitte en de arakgeur naauwelijks te dulden waren.

Het schip Elizabeth was een der fraaiste en beste zeilers, die ik nog zelden ontmoet had.— Spits gebouwd zijnde, lag het voortreffelijk in het water; de sierlijke snavel liep in het gouden borstbeeld van zijn' naam uit, en de masten hieven zich allerbevalligst naar de hoogte. — De bemanning was echter zeer zwak: met den kapitein, bestond zij uit zeventien personen, onder welke slechts acht eigentlijke matrozen, de overigen zieken en scheepsjongens waren. — Dit gebrek aan volk wordt op de meeste schepen der Hanzeesteden waargenomen, daar men er door de minst mogelijke uitgaven steeds op de grootste voordeelen speculeert. Onze kapitein was een schoon man van hoogen ligchaamsbouw, waarop hij zich niet weinig liet voorstaan, ofschoon zijne haren, in weêrwil van alle pomaden eene menigte grijze lieten zien. — Uitmuntend in zijn vak bedreven, miste hij echter het karakter van een' zeeman; want hij had dat lakonieke, dat standvastige en koelbloedige niet, waardoor de bevelhebber van een schip zich bij zijne onderhoorigen bemind of gevreesd maakt, — Zijne aristokratische trots en karigheid ontzegden hem liefde en eerbied; zijne praalzucht was reeds in de eerste uren der kennismaking lastig, en stond in schreeuwend contrast met de vrekheid, welke de passagiers en zijn volk gedurende de reis ondervinden moesten. Tot vergelding daarvoor stalen zijne scheepsjongens als de raven, en dronken zijn' constantiawijn uit, daar zij in de verzegelde en getelde flesschen gaten sloegen, daaruit den wijn tapten en dan later bij kris en kras zwoeren, dat de flesschen door het slechte weder gesprongen en ledig geloopen waren. — Voor het overige was de kapitein een beschaafd man en scheen ongeveer acht en dertig jaren oud.

De eerste stuurman, een blond, stil mensch met blaauwe oogen en een' spitsen neus, was van krachtigen ligchaams-

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

bouw en eene ijzeren natuur, terwijl de tweede stuurman eene gemeene physionomie had, waaraan de mond het merkwaardigst was, en die tot groote ergernis van den kapitein eene verbazende werkkracht bezat, om zich steeds met het noodige te voorzien.

De bediening was aan twee scheepsjongens overgelaten, welke den ganschen dag gedichten en romans lazen, en als van goeden huize zijnde, zich voor iederen arbeid te hoog waanden, zoodat de bediening van de passagiers deerlijk slecht uitviel en de zindelijkheid in de kajuit op een' even lagen trap stond. De matrozen gedroegen zich over het algemeen als ordelijke, beleefde menschen. Er waren vier passagiers en even zooveel kinderen aan boord, van welke de Brit *Anderson* eene ongehoorde menigte van koffers en kisten bij zich had, en ofschoon hij van onderscheiden eetwaren voorzien was, toch honger leed, dewijl het eten van den kapitein hem niet aanstond. Hij begaf zich naar de Kaapstad.

Nog bevond zich een zeven en twintig jarig Duitscher met zijne vrouw aan boord; en de zwaarmoedigheid, waardoor beiden zich kenmerkten, werd veroorzaakt door de teleurstelling eener hoop, waarmede zij zich naar de Oost hadden begeven en thans weder terugkeerden.

De bergen van Buitenzorg verdwenen uit ons gezigt. Tegen den middag kromp de wind en kwamen wij niet verder dan te Bamtam; doch den zeventienden zagen wij Java head, en de wind zuid-oost wordende zeilde het schip veel sneller voort. — Onze tafel begon reeds toen eentooniger te worden; want behalve soep van gedroogde vruchten, sago en rijst, verscheen de kerri steeds des morgens en des middags op onze tafel. — De kapitein verzekerde dat het zijn lievelingsgeregt was, en verslond er gansche schotels van, om ons met een goed voorbeeld voor te gaan. — De Europesche magen mijner reisgenooten konden er echter bezwaarlijk aan gewoon worden, en die dezen Oost-Indischen schotel jaren lang genuttigd heeft, wil wel eens afwisseling. Overigens hadden wij de gansche reis door

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

gezouten rundvleesch, erwten, boonen, linzen en aardappelen, doch de verandering werd niet genoeg opgevolgd. Alzoo hadden wij van daag boonen en morgen boonen, heden erwten, morgen erwten; maar door elken dag hetzelfde geregt te nuttigen, wordt ons de lust er naar benomen. — Wel ontbrak het niet aan hoenders en hanen, doch zij werden niet rondgedeeld, en de aardappelen waren slecht van qualiteit. Met den wijn sprong de kapitein uiterst spaarzaam om; want het overschot eener flesch hield hij menigmaal voor den volgenden dag. Wat op de tafel verscheen, ging schoon op, zoodat de stuurlieden, die niet aan tafel aten, zich uit den voorraad heerlijk te goed deden, en op die wijze den kapitein voor zijne karigheid deden boeten. Wij hadden wijn, seltzerwater, suiker, rijst en gedroogde vruchten voor ons eigen gebruik medegenomen, en de kapitein moedigde ons aan om dit eene en andere ten algemeenen nutte te doen springen, terwijl hij ook willekeurig zich de heerschappij aanmatigde over het proviand van den Brit.

Den eersten Januarij vierden wij stil; — des middags kwam er een malsche haan op onze tafel en des avonds bragten wij Janus eene offerande van den keurigsten wijn. — Over dag was de hitte nog drukkend, vooral van twaalf tot drie ure; des avonds echter nam de frissche koelte van de lucht met iederen dag toe, ofschoon wij niet regtstreeks naar het zuiden, maar west-zuid-west liepen.

Den veertienden zagen wij een schip, dat nogtans door den invallenden nacht aan onze blikken onttrokken werd, en een' dag later ontwaarden wij eene brik. Hij die herdenkt, hoe wij weken lang van alle verkeer met de overige wereld waren afgesloten geweest, kan de vreugde beseffen, welke het zien van een schip op ons te weeg bragt. — Het gezellig onderhoud bij ons aan boord was zeer eentoonig, en wat zich aan onze blikken voordeed, bleef altijd hetzelfde: de donkerblaauwe, wit schuimende zee, nu en dan een uit het water springende dolfijn, zee-zwaluwtjes en eenige andere vogels, die bestendig rondom het schip kruisten. — Wij hadden eene menigte apen aan boord,

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

die ons niet zelden vermaakten, door hunnen eerbied jegens hunne heeren en hunne kwaadaardigheid tegen de kinderen; terwijl zij elkander het eten uit den bek jaagden en met de honden allerlei kuren bedreven, zonder dat zij met de katten iets wilden te doen hebben. — Van onze prachtige Moluksche lorres en kakatoes moesten er helaas verscheidene over boord, hetgeen ook met sommige apen het geval was, zijnde allen hoogst gevoelig voor de koude lucht.

Den zeven en twintigsten kregen wij, na nog onderscheidene schepen gezien te hebben, een' slechten zuid-westen wind; het weder werd somber en de lucht scherp, en des middags ondervonden wij te zelfder tijd gevoelige koude en brandende zonnewarmte. Des avonds te vier ure zagen wij de zuidspits van Afrika en, ofschoon door tegenwind geplaagd, kwamen wij de kust hoe langer hoe meer nabij.

TEHUISKOMST.

Het ligt niet in mijn plan om eene beschrijving van de Kaap de Goede Hoop of Port Natal te geven, de berigten van daar toch zijn te menigvuldig en te zeer bekend dan dat ik er iets nieuws van zoude kunnen mededeelen; te meer, daar ik niet in de gelegenheid was, eenig nieuws op te doen wegens mijn te kort verblijf aldaar. Eenige dagen voor onze aankomst was er een kotter binnen geloopen, een vaartuig naauwelijks zoo groot als een loodsboot en dat met drie man uit Engeland kwam. Vasco de Gama waagde zich te naauwer nood met schepen van de eerste grootte tot aan de Kaap, en tegenwoordig vaart men met sloepen en weinige manschappen de halve wereld rond.

Mijn gastheer aan de Kaap had mij bij het afscheid een' vollen korf uitgelezene vruchten geschonken, die tot onder de linie ons menige aangename verkwikking schonken. — De kapitein, welke nog eenige passagiers ingenomen had,

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

had nu ook schapen, varkens en eenige honderden hoenders aan boord, ook kaapsche aardappelen, die echter van geene goede qualiteit zijn. Wanneer het ons nu niet ging als met de vroegere hoenders, van welke er soms vijftig op een' dag stierven, dan kon onze voorraad voor de gansche reis strekken. — Ook was de tafel thans iets beter dan vroeger.

Weder had de Tafelberg zijne pruik opgezet en Aeolus blies ons onstuimig tegen, toen wij het anker ligtten en pijlsnel de baai verlieten: — Van onze drie nieuwe passagiers was de eene een Franschman en de twee andere waren van de Kaap terugkeerende Hamburgers, die wel eene nadere beschrijving verdienen.

Drege, de oudste was een apotheker, die gedurende de gansche reis bijna niets anders deed dan schoenen maken en kousen lappen. Dit praktische wezen heeft stellig, op den ganschen overtogt, geen driemaal van linnengoed gewisseld, en zijne bovenkleederen konden een duizendmaal gelapt en smerig foudraal heeten over een meer dan morsig ondergewaad. Hij had een dozijn levende schildpadden bij zich, waarmede hij misschien in Europa te kijk wilde gaan; zij stierven helaas, echter alle. Ieder aan boord stervend dier nam hij tot zich, en hij was een hartstogtelijk verzamelaar van allerlei kevers en insekten, welke de scheepsjongens hem getrouw bragten. Hij was van eene korte, gedrongene gestalte en zoo harig, dat van zijn gansche gezigt schier bijna niets te zien was dan het tipje van zijn' neus. Elken zondag bij het aanbreken van den dag schoor hij zich en dan hoorde men een geluid als bij het snijden van stroo tot voeder voor het vee.

Zijn broeder, een geleerde suikerbakker, was een lang mensch, die in onzindelijkheid het evenbeeld van den Apotheker was. — Deze twee Diogenessen waren echter niet arm, maar hadden eene goede lading Kaapwijn en onderscheidene vaten met naturaliën aan boord gebragt, om daarmede in Europa handel te drijven. — Zoo men hen op een woest eiland aan land hadde gezet, zouden zij door

hun onuitputtelijk vermogen in allerhande knutselarijen, gewis in het leven zijn behouden: want letterlijk in alle takken van menschelijke kennis en wetenschap waren zij te huis.

Wij liepen, bij eene hooge zee, met sterken aanhoudenden Oostenwind zoo snel voort, dat wij in vier en twintig uren over de vier graden afstands aflegden. De hevige beweging van het schip bragt ons weder eeu' aanval van zeeziekte op het lijf, en op dek was het onvriendelijk en koud; ik verlangde hartelijk naar de warmere luchtstreken, en nog inniger naar het lieve Vaderland.

Den vijftienden Februarij, des middags te vier ure, zagen wij St. Helena. — Eenzaam en verlaten ligt het in den wijden eindeloozen Oceaan, en zijne steile hooge rotsen worden reeds ver in zee aanschouwd. — Hoe menigmaal heeft van daar *Napoleons* blik in de verte geweid, en hoe dikwijls zal hij den blaauwen hemel wel gesmeekt hebben om verlossing uit zijne treurige ballingschap! Welke wenschen moesten hier wel in hem opstijgen, telkens wanneer hij een schip met volle zeilen zag voorbij varen: maar zij kwamen en gingen en bragten geen' troost in het door stormen beroerde hart. Met zijn' vurigen, brandenden geest was hij daar afgesneden, hij die met Titanskracht de ketenen der eeuw verbrijzeld had. Op dat Helena, dáár, heeft de held van onzen tijd geleden en daar is hij gestorven. Zoo lang de wereld staat, zal dat eiland een altijddurend gedenkwaardig monument zijn: want de grootste krijgsman der wereld, de man des bloeds heeft daar geleefd.

Alles wat mij van dien dag wedervoer zou slechts stof zijn voor een scheepsjournaal, en ik wil dus liever vermelden, dat wij, na vele veranderingen van wind en weder en na menig schip ontmoet te hebben, den vijfden April land zagen. — «Land, land!» Wij zijn in het kanaal en zien des avonds den vuurtoren van Lizard en later in den nacht dien van Eddijstone. Den zesden zagen wij het eiland Wight en hadden heerlijken wind, die echter des anderen daags door tegenwind vervangen werd. Des middags kwam

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

er een Texelsche loods aan boord, en bragt eenige aardappelen mede. — Geen leven is harder dan dat der Loodsen en visschers, en menige arme daglooner uit het binnenland mag zich, in vergelijking met hen, hoogt gelukkig achten: bij storm en onweder, bij regen en snerpende koude kampen zij op den duur met het vijandigste element. — Te zes ure kwam de kapitein van den Hamburgschen schooner Hektor aan boord, en verzocht ons om eenig vleesch en brood. — Hij was acht weken geleden van St. Domingo onder zeil gegaan, doch had, door tegenwind, bijna vier weken lang in het kanaal moeten kruisen en al zijn' voorraad verbruikt.

Het was zeer ruw en guur: wij konden slechts een' oogenblik op het dek vertoeven; doch de aanblik toen was eenig in zijne soort. — Overal, waar wij heentuurden wemelde het van zeilen. Schepen van den eersten rang tot de kleinste booten bezaaiden het kanaal, en ieder oogenblik hadden wij een nieuw tooneel. Hier kon men de magt en de sterkte van den menschelijken geest bewonderen, van den geest, die de verwijderdste oorden der wereld cijnsbaar weet te maken aan zijn' wil en met bewonderenswaardige kunst den trotschen Oceaan beheerscht. Dit tooneel wekte een vrolijk bewustzijn van eigene kracht in mij op, en met Duitschlands *Schiller* moest ik uitroepen:

Das ist 's ja, was den Menschen zieret,
Und dazu ward ihm der Verstand,
Dasz er ihm innern Herzen spüret,
Was er erschafft mit seiner Hand.

Den zevenden April voeren wij des avonds voorbij *Dover* en *Calais* en zagen duidelijk de Engelsche en Fransche kusten, doch kregen des anderen daags een' zeer sterken tegenwind, dat wij tot bij Hastings werden teruggedreven. — Door afmattend heen en wederkruisen, gelukte het ons het kanaal uit te komen, terwijl al de overige schepen moesten achterblijven.

Den elfden April verdunde de nevel, den volgenden dag zagen wij de Hollandsche kusten en het eerste punt

dat zich aan onze blikken vertoonde, was Wijk aan zee. Starend rigtten wij de oogen derwaarts; want na lange scheiding zag ik op nieuw den Vaderlandschen bodem, dien ik niet had durven hopen, dat mijne voeten ooit weder drukken zouden. Ik herzag dien bodem echter niet met al dien enthosiasmus, zoo als men het gewoonlijk in de boeken beschreven vindt. Ik viel niet met mijn aangezigt op de aarde, om haar te omarmen, en met stamelend verrukken veel sentimenteels toe te spreken; maar ik was blijde, innig blijde, dat ik op den roemrijken grond weder alles aanschouwde, wat mij dierbaar was. Want hoe grootsch, hoe prachtig, en hoe kolossaal, het in onze Oost-Indische bezittingen ook zijn moge . . . toen wij aan het Nieuwe Diep bij Texel voor anker lagen, ontsnapte mij, en waarom zou ik het ontkennen, de oude welgemeende uitroep:

« Oost West t' huis 't best! »

J. C. Eepp.
Officier in Nederlandsche dienst.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

XXI

149

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

De Reede van Helvoetsluis.
De Reede van Batavia.
De Waterlooplaats te Weltevreden
De Reede van Padang
ZEE VAN CELEBES
BORNEO
EVENNACHTS LIJN
SUNDA of JAVA ZEE
JAVA.
DE KL. SUNDASCHE
ZEE VAN FLORIS
ZEE VAN BANDA
MOLUKKEN
EIGENLIJKE MOLUKKEN OF TERNATE EIL.
GILOLO
NIEUW GUINEA
TIMOR EIL.
NIEUW HOLLAND
Batavia en Omstreken.
De Reede
Het Hoofd
Oud Kasteel Batavia.
Rijst Velden
NIEUWE KAART
VAN
NEDERLANDSCH OOST-INDIE
TE DORDRECHT BIJ H. LAGERWEIJ
Geographische Mijlen.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

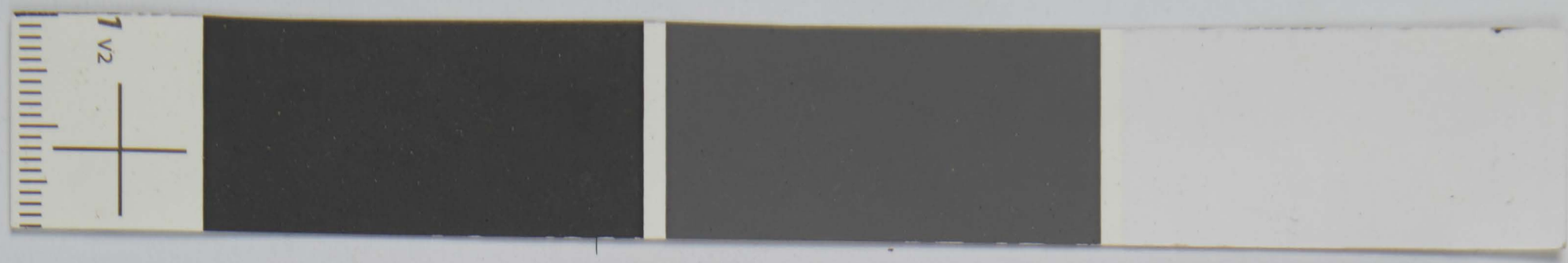

Pahang
Malakka
B. Formosa
Djohor
Singapore
Battam
Djambi
Toedjoh kota
Loeha pringin
Benkoelen
Padang
GUINEA
Rijst
Velden
N.
Lith. v. H. Barker